

ПРАВО ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ У КОНЦЕПЦІЇ Г. ГІНСА

О. ЛИТВИНОВ

*кандидат філософських наук,
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри
філософії права, історії і культурології
(Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка)*

Георгій Костянтинівич Гінс (1887–1971) — один із неординарних мислителів-правознавців, кого повертає для нас наш непростий і нелегкий час, але, втім, більш правдивий та відвертий, ніж переважна частина минулого століття. Імена і твори, думки та ідеї викреслених з ідеологічних міркувань постатей стають надбанням сучасного наукового дискурсу, причому, що слід підкреслити, більша частина з висловленого ними переважно не втратила актуальності. Також слід наголосити, що рівень та амплітуда наукового пошуку й запропоновані ними шляхи вирішення суспільних проблем часто якісно переважають те, що з'являється сьогодні у вітчизняному суспільствознавстві й узагалі в науковій юридичній думці на пострадянському просторі. Причинами цього є насамперед дотримання певних моральних принципів, перш за все наукової чесності та безкомпромісності, та традиційно високий рівень освіти: на гуманітарних факультетах університетів навчалися випускники класичних гімназій, вимоги до яких були надзвичайними. Так, наприклад, одна з них — вільне володіння шістьма мовами, крім російської це давньогрецька, латина та церковнослов'янська, а також французька та німецька. Англійську зазвичай опановували вже самостійно як найпростішу з головних тоді світових мов.

Цей аспект освітньої підготовки тут згаданий не випадково, оскільки саме він дозволив великій кількості вчених Російської імперії після катастрофи 1917–1922 рр. не тільки адаптуватися до умов життя в інших країнах, а й продовжити активну наукову роботу і навіть завоювати там лідерські позиції. Серед учених-юристів найбільш відомими є імена П. Гурвича, П. Новгородцева, П. Сорокіна (або тих, хто також навчався на юридичних факультетах, наприклад філософів М. Бердяєва, С. Франка) та деяких інших, яких уже визнано постатями світового масштабу, але «період відкриття» нових для нас імен ще не завершився, про що свідчить і видання праці Г. Гінса «Право і культура» [1] та обговорення його ідей у двох вступних статтях цієї книжки [2; 3]. Під загальну обкладинку поміщено ще статті Г. Гінса «Обґрунтування політики права у пра-

цях професора Л. Петражицького» та «Комунізм і надкапіталізм у дзеркалі права», а також «Бібліографія праць Георгія Костянтиновича Гінса».

Втім цей текст не є рецензією на вказану книжку. Крім короткого загального ознайомлення з новою для нас постаттю головною метою є все ж звернення до концепції права, яка у багатьох своїх положеннях виглядає дуже співзвучною і нашому часові, і нашим пошукам, і навіть нашим надіям. Звідси й актуальність теми статті відповідно має, умовно кажучи, два ракурси: історичний (історико-правовий) та світоглядно-теоретичний (філософсько-правовий та теоретико-правовий). З історичної точки зору маємо зовсім нову персону, яка, безумовно, належить до «цеху» правознавців, з філософської — представника того напряму тогочасного суспільствознавства, відомого як філософія культури в межах загальної течії філософії життя (найбільш яскраво презентованій О. Шпенглером), а з теоретичної (а також багато в чому знов-таки філософської) точки зору маємо одного з яскравих представників відомої у всьому світі школи Л. Петражицького, звичайно ж, його психологічної теорії права. Тому можна говорити і не про два ракурси, а про три, але вважаючи на надто тісний взаємозв'язок, чи то навіть єдність філософських та загальнотеоретичних підмурків концепції Г. Гінса, у стислій розвідці вельми обмеженого обсягу статті буде природним їх не розділяти.

В Україні учення Г. Гінса не було предметом дослідження, в Росії короткі нариси про нього та його погляди на право викладено в указаних статтях В. Баранова та інших вчених, де здійснено лише загальний огляд концепції російського правознавця, а також є два досить коротких огляди його життя і творчості [4] та концепції міжнародного права [5, 241–245], що й обумовлює новизну теми цього дослідження, мету якого можна гранично коротко сформулювати як ознайомлення з філософсько-правовою концепцією правознавця — представника російської еміграції ХХ ст.

Учений походив із родини офіцера, приписаного до дворянства Київської губернії, і після завершення навчання у Кишиневі у класичній гімназії у 1904 р. вступає на юридичний факультет Імператорського Санкт-Петербурзького університету. Золота медаль гімназії дозволяла вступати без іспитів, а свою наукову обдарованість Г. Гінс довів ще в студентські роки, отримавши срібну медаль за працю «Про сутність юридичних осіб». Як і більшість випускників університету, він починає працювати в державній установі, втім під час службових відряджень у Середню Азію продовжує наукові дослідження і видає працю «Водне право Туркестану», а також етнографічні розвідки про народи цього краю. Цікаво зазначити, що саме йому було замовлено статтю про колонізацію цих земель до знаменитого «Нового енциклопедичного словника» Брокгауза і Ефрона. Наукову активність випускника було підтримано в *alma mater*, і Г. Гінс отримує стипендію для підготовки до професорського звання, включаючи можливість закордонних відряджень до університетів Берліна, Гайдельберга та Парижа — звичайна практика тих часів. У 1916 р. молодий науковець стає приват-доцентом Імператорського (тепер уже Петроградського) університету, викладає римське право в інших вишах, водночас продовжуючи працювати в Міністерстві землеробства.

З 1918 р. він стає професором цивільного права в Омському університеті та бере активну участь в антибільшовицьких рухах, його запрошують в уряди

Сибіру, включаючи уряд О. Колчака. Обіймаючи посаду керівника справами цього уряду, Г. Гінс мав безпосереднє відношення до керівної та законотворчої діяльності. Тому природно, що після закінчення Громадянської війни він опинився в Харбіні — найбільшому центрі російської еміграції на Сході. Там, працюючи в системі відомої Китайсько-Східної залізниці, він знаходив час для наукової роботи, а потім, коли в Харбіні було створено Юридичний факультет як окремий вищий навчальний заклад, активно займався й викладацькою роботою. У «Віснику» цього закладу було надруковано низку досліджень професора Гінса, що дозволило йому отримати стипендію для завершення і захисту магістерської дисертації у Парижі. Подія відбулася у квітні 1929 р., потім було більше 10 років активної наукової роботи в Харбіні, але у зв'язку з погіршенням політичної ситуації влітку 1941 р. Г. Гінс їде до США, де працює журналістом у Сан-Франциско, а згодом і викладачем у знаменитому університеті Бьорклі та інституті іноземних мов у Монтереї (відомому за радянських часів як «шпигунська школа»). Він активно друкується в науковій та періодичній пресі, включаючи найпрестижніші видання, наприклад, у «*The American Journal of Economics and Sociology*», а його книжки публікуються не тільки в США, а й у Європі. До кінця життя професор Гінс працював як науковець, викладач і журналіст, включаючи й співробітництво з радіо «Голос Америки». Як і в Китаї, у Сполучених Штатах він був завжди помітною постаттю російської еміграції.

Творчий доробок ученого є доволі солідним за обсягом, а зважаючи на переважно несприятливі умови роботи, його можна назвати й значним, хоча, як зазначає В. Баранов, «загальну кількість наукових публікацій Г. Гінса достовірно визначити неможливо» [2, с. 13]. У бібліографічному списку подано 58 позицій, у тому числі праці культурологічного характеру, зокрема серія статей про О. Пушкіна у зв'язку зі 100-річчям від дня загибелі геніального поета (1937). Серед найважливіших правознавчих творів — монографії «Сучасне водне право» (Харбін, 1928), «Водне право і предмети загального користування» (Харбін, 1928), «Право і сила. Нариси з теорії права і політики» (Харбін, 1929), «На шляхах до держави майбутнього. Від лібералізму до солідаризму» (Харбін, 1930), «Нові ідеї в праві та основні проблеми сучасності» (Т. I. — Харбін, 1931; Т. II. — Харбін, 1932), «Нариси соціальної психології» (Харбін, 1936), «Загальна теорія права на засадах соціальної психології та порівняльного правознавства» (Харбін, 1937), «Право і культура. Процеси розвитку і формування права» (Харбін, 1938), «Підприємець» (Харбін, 1940), «Нове право і підприємництво» (Харбін, 1940), «Радянське право і радянське суспільство» (Гаага, 1954), «Комунізм у занепаді» (Нью-Йорк, 1956; Лондон, 1956). До великих праць ученого слід віднести й збірник його статей «Сибір, союзники і Колчак: поворотний момент російської історії. 1918–1920» (у 2 т., Пекін, 1921). Останні роки життя Г. Гінс працював над монографією «Цивілізація і культура Росії (філософія російської історії від початку до наших днів)», інша назва — «Історія Росії як багатонаціональної імперії», але не встиг її закінчити.

Г. Гінс був щирим шанувальником і продовжувачем справи свого вчителя Л. Петражицького (*Leo von Petrazycki*, 1867–1931), одного з найвідоміших випускників юридичного факультету Київського Імператорського університету Св. Володимира. Будучи вже визнаним у Європі спеціалістом з римського права

і особливо з права цивільного, Л. Петражицький у 30-річному віці очолив кафедру енциклопедії і філософії права Санкт-Петербурзького (також — Імператорського) університету. Його на той час незрозумілі ідеї спочатку дуже важко сприймалися юридичним загалом у Росії, хоча він був найбільш цитованим іноземним правознавцем у Німеччині (де, до речі, іноземців цитували доволі скупо). Справді, як було реагувати на таке: «Право не є те, що записано в законі. Право не є те, що міститься у звичаї. Право може бути і в дітей» [6, с. 299]. Ці та інші доволі дивні ідеї спиралися на психологію людини, але, на відміну від класичного на той час тлумачення її насамперед як егоїстичної істоти (індивіда — в термінології філософсько-правової думки Нового часу, додамо ми), він людину тлумачить як істоту та культурну, скажімо так, — як особу. Тут, на нашу думку, відбився і вплив тієї течії загальноінтелектуального європейського духу, який пов'язаний як із піднесенням категорії культури, так і з персоналізмом як філософським напрямом. Тому такого значення в його теорії набуває моральність, підмурки нормативності якої об'єднують її з правом (що, звичайно ж, не означає їхньої totoжності).

Л. Петражицький тлумачив про значення певних норм цивільного права, наприклад, відшкодування збитків потерпілому, не з точки зору конфлікту інтересів двох осіб, а з точки зору загальних наслідків (насамперед для народного господарства), які можуть мати існування цих норм. У зв'язку з таким підходом цікавим для нас є розуміння й тлумачення Л. Петражицьким кримінального права¹, значення норм якого він вбачав не в тому, що вони карають певних злочинців, а в тому, що вони можуть попереджати злочини, а те найкраще, що може створити людина, коли створює кримінальний кодекс — це створити такий кодекс, щоб його не треба було застосовувати, так би добре враховувалося б знання психології людей та того, що мало б керувати мотивами їхніх вчинків. Ці та інші приклади постановок питань видатним ученим демонструють його намагання подолати існуючі на той час уявлення про природу права з інструментальним використанням методології та категоріального апарату інших наук, що було мов би зазіранням у майбутнє. Тому не випадково С. Максимов називає психологічну школу права «протофеноменологічною» і звертає увагу на аналогічні думки М. Алексеєва, А. Валицького та Г. Нанейшвілі [7, с. 117–118]. Маючи майже столітній історичний приклад тріумфальної ходи феноменології, можемо констатувати, що захоплення постаттю та ідеями Л. Петражицького ще за його життя не були звичайним перебільшенням, а відбивали розуміння того прориву в усвідомленні природи права, який ним було здійснено. Молодший сучасник правознавця, видатний російський філософ О. Лосєв підкреслював

¹ Поняття «кримінальне право» семантично, логічно, етично створює як мінімум негативний емоційний фон їхнього сприйняття («кримінальне» право), як і, наприклад, поняття «кримінальної юстиції та «кримінальної» міліції (а втілене українською таке сприйняття мов би посилюється). Можна міркувати і так: приховані інтенції культурних смислів «виказують» змістовну сутність як цих понять, так і, відповідно, певні аспекти діяльності цих органів. На нашу думку, це є дуже цікавим і перспективним сюжетом у контексті загальної теорії і філософії права Л. Петражицького, і проблем подолання спадщини каральних імперативів радянського права (де, до речі, відповідні праці Г. Гінса можуть стати у пригоді).

значення феноменології так, що оскільки вона «є бачення та вбачання смисла, як він існує сам по собі», як його «дотеоретичний опис» [8, с. 190], то момент «емпатичного опису», який виводить міркування за межі академічного дослідження, може певною мірою допомогти осягненню тих смислів, які було закладено у вербальних текстах, що залишилися нам у спадщину. Звичайно, це ж можна сказати й стосовно не тільки вербальних текстів. Додамо також, що в такому контексті може йтися і про відоме поєднання сфери емпіричного та сфери свідомості в психологічній теорії, що виразно виявляє загальну тенденцію минулого століття: занурення думки в буття, включаючи світ повсякденності, а звідси й звичаїв, традицій тощо. І тоді стає і природною, і зрозумілою апеляція саме до культури як категорії з величезною кількістю смислових аберацій, але з абсолютною перевагою конотацій позитивного змісту.

А тепер Г. Гінс. Спираючись на загальний підхід свого вчителя, він, втім, вважав, що «психологічний базис його вчення є недостатнім» [1, с. 39]. Через тлумачення права як відбиття психології людини або групи людей учений доходить висновку щодо вирішального значення саме культури та зовнішніх умов існування. Як удається, Г. Гінс намагався подолати схильність до абсолютизації того підходу, яка мала місце в його вчителя, і що є досить природним для новаторів. За таку перебільшену схильність Л. Петражицькому докоряв свого часу і Б. Кістяківський [9, с. 175–176; див. також с. 155–175], і хоча нам не відомо, чи знав про це Г. Гінс (скоріш за все знав), втім таку його позицію, по-перше, можна оцінити і як додаткове підтвердження правоти видатного українського філософа права, і, по-друге, як продовження російським ученим справи свого вчителя щодо торування правознавству шляхів у майбутнє. У цьому випадку маємо на увазі те, що сьогодні відбито як констатація необхідності соціологізації правової науки та соціалізації самого права, наприклад, в останніх працях О. Петришина [10; 11].

Формальні підтвердження таких наших міркувань знаходимо у самого Г. Гінса. Так, він прямо вказує, що його монографія «Право і культура» створена на основі матеріалів і висновків, які було використано та сформульовано в попередніх його працях «Соціальна психологія» («Нариси соціальної психології», 1936) та «Нові ідеї в праві» («Нові ідеї в праві та основні проблеми сучасності», 1931–1932) [1, с. 40]. А також зазначав, що ця праця за його планом має стати частиною курсу під назвою «Загальна теорія права на засадах соціальної психології та порівняльного правознавства» [1, с. 39]. Втім слід звернути увагу на те, що вчений постійно апелює до «думок» або «вчень» «філософів та юристів», звернення до яких сам формулює як звернення до «історії філософії права» [1, с. 135].

Посилаючись на німецького філософа В. Вундта, Г. Гінс говорить, що правопорядок визначає норми поведінки, але мотиви цих норм містяться у всій сукупності культури та способу життя, що нею створюється [1, с. 35–36]. Він також і в питанні історії розвитку права сприймає позицію В. Вундта стосовно тлумачення соціального життя як змагання начал свободи і примусу, що є основою еволюції в його оформленні від держави сили (поліцейської) у бік держави культури (правової) [1, с. 183]. Термін «культура» Г. Гінс вживає у сенсі, найбільш наближеному до його етимологічних корінь, а саме: як «оброблювання»,

«обробка», яка надає можливість отримати кращі результати, ніж ті, які б отримали без такої обробки. Розділяючи культуру, хоча і досить умовно, на матеріальну і духовну, він значною мірою останню тлумачить як культуру «соціальну», виокремлюючи в ній право як «головне знаряддя», без якого не є можливим існування сучасних держав. «Розуміння права як феномена культури і прогресу дозволяло Гінсу оригінальним чином оцінювати будь-які події, включаючи політичні», — зазначають сьогодні дослідники його спадщини, і наводять такі слова (з праці «Нові ідеї в праві та основні проблеми сучасності»), частина яких, на превеликий жаль, не втратила актуальності й сьогодні. Вони стосуються впливу російської революції на регрес у суспільстві, серед основних ознак якого виокремлюються «зниження морального рівня керівників держави, відсутність контролю за діяльністю посадових осіб, широке використання принципу “Мета виправдовує засоби”» [3, с. 30].

«Культура» або «соціальна культура» як «обробка» є активним чинником розвитку права, як і інших своїх сфер нормативно-регулятивного характеру (релігія, моральність), відбиваючи характер розвитку самої культури: Г. Гінс підкреслює значення висновку П. Сорокіна стосовно того, що на цей процес впливають і фактичні умови (клімат, господарство, чисельність населення, ступінь небезпеки від сусідів тощо), і суспільний лад, і ідейні рухи (включаючи релігійні вірування та філософські системи) [1, с. 172]. Тому «проблема розвитку права може бути успішно вирішена тільки у зв'язку з загальним висвітленням процесів розвитку культури», — упевнено заявляє вчений [1, с. 171]. Утім, спочатку він розглядає інші процеси: способи та види правотворення і оформлення й закріплення правових систем (останнє вчений називає «стабілізацією права»).

Питання походження права Г. Гінс відразу пов'язує з появою норм і визнає його як проблему психологічну, яка має коріння біологічні. Необхідність правил, що регулюють взаємовідносини людей, може бути зведеною до таких найпростіших формул: не можна, можна, треба. Взагалі питання про походження права не є питанням про сучасну складну правову культуру, а про походження основних начал правопорядку: власності, шлюбу, помсти, влади та вождя, і для його вирішення «слід звертатися до найпростіших проявів правової психології, яка є доступною людям самої примітивної культури і самого раннього віку» [1, с. 43]. Вчений аналізує архаїчні форми людських спільнот і, крім відомої синкретичності норм, звертає увагу на значення символу як втілення містичного, надприродного, без чого суспільство існувати не може. Відштовхуючись від біологічних основ психологічних переживань, він переходить до основ суто культурних, насамперед релігійних та моральних. Через ставлення до «свого» і «чужого» показується формування уявлень про власність, а через усвідомлення прав і обов'язків — уявлень про владу і підкорення (у тварин зачатки таких стосунків інстинктивні). Останнє він підкріплює посиланням на Л. Дюгі, учня якого, насамперед ідея солідаризму, мала вплив на формування його загальних позицій концептуального характеру. Л. Дюгі, як відомо, суспільну солідарність поклав в основу своєї теорії права, розглядаючи її як очевидний і тому основоположний факт, саме ж право, яке є одним із втілень такої солідарності, має витікати з іншого очевидного факту, що люди існують і можуть існувати тільки в суспільстві.

Але Г. Гінс вважав недостатнім лише юридичний аспект обґрунтування солідаризму і додав до нього необхідні з його точки зору аспекти економічний та психологічний, виклавши вже свою концепцію солідаризму «у своїй головній праці “Від лібералізму до солідаризму”» [3, с. 26]. Солідаризм, вважав правознавець, мав лягти в основу держави майбутнього, оскільки результатом його практичного втілення буде гармонізація суспільних і особистих, державних та індивідуальних правовідносин. Право у тлумаченні його як інструменту такої гармонізації стає основним чинником культурного прогресу, оскільки воно врівноважує різні сили шляхом розподілу прав та обов'язків. Відразу зазначимо, що цей підхід плідно розвивають і сучасні правознавці, наприклад А. Вайшвіла, спираючись на діалектичний логіко-аналітичний метод¹. Г. Гінс же спрямовує думку в русло психологічної теорії, у нього правові погляди є вираженням психології, що є проявом стану культури, а тому й солідаризм стає одним із проявів її розвитку.

Результатом цих міркувань суто юридичного характеру був новий варіант розмежування правових сфер. До класичного Ульпіанова розподілу права на публічне та приватне Г. Гінс додає поняття права регулятивного, яке, на його думку, не відкидає цю класичну дихотомію, а прислуговує ідеї погодження цих природних сторін існування людської спільноти. З одного боку, воно підкоряє приватні інтереси інтересам загальним шляхом покладання на особу позитивних обов'язків, з другого — має протидіяти небезпеці надмірної централізації господарства, захищаючи, таким чином, основи підприємницької діяльності. Такий варіант тлумачення сфер правових відносин, за Г. Гінсом, був викликаний дійсністю ХХ ст. й вимогою підвищення моральної складової правовідносин особи і держави [3, с. 27–29]. Останнє ж є апеляцією до культури, оскільки, як на тому наполягає вчений, навіть у питанні самого походження права (не говорячи вже про досить розвинуті та складні його форми) неможливо пояснювати, як і будь-які людські установи, тільки біологічною складовою, «ігноруючи людський розум, забобони, особливості прагнень людини» [1, с. 51]. Ці надбіологічні, тобто культурні складові, особливо розум, долають як егоїстичні тенденції, що породжує приватна власність, так і надмірний вплив держави на господарське життя. Слід зберегти приватну власність, оскільки від цього залежить добробут країни, при цьому не перетворити господарів на чиновників. Як вважає Г. Гінс, саме солідаризм у якості провідної етичної ідеї може забезпечити гармонізацію відносин як солідарність осіб, які належать до одного класу, і як солідарність груп, що належать до однієї нації [1, с. 222–223]. Це є основним висновком загальносоціального характеру, якого Г. Гінс доходить, відштовхуючись від розробленої Л. Петражицьким теорії, яку сам назвав «теорією культурного добору» і яку свідомо використав як інструмент дослідження права, про що він сам заявляє [1, с. 186, див. також: с. 38–39, 204, 209, 224]. На відміну від «природного добору», «культурний добір» може здійснюватися за участю свідомості, що означає не так би мовити автоматичний прогрес, він «відкриває можливість прогресу» [1, с. 38].

Ці ж слова ми можемо віднести й до теорії самого Г. Гінса, яка має ще досить багато аспектів, що робить її вельми актуальною і для нас. Зауважимо у зв'язку

¹ Див., зокрема, його статтю «Про деякі антиномії правового мислення» в цьому номері журналу.

з цим, що актуальність ідей, висловлених майже століття тому (а це стосується не тільки Г. Гінса) свідчить, зокрема, про застиглість нашого соціуму, культурні складові якого рясніють багатьма різноспрямованими і культурно-історично, і філософсько-світоглядно, і актуально-політично складовими, включаючи постмодерністську зверхність ставлення до раціонального мислення і раціональності взагалі.

Щодо останнього — наведемо лише слова, якими починається книжка одного з найбільш відомих у сучасній Україні філософів культури В. Суханцевої: «Культура за визначенням не може впадати в маразм, тому вона впадає в постмодернізм» [12, с. 5].

Стосовно першого — відзначимо надзвичайну складність навіть формулювання (щоправда, це означає насамперед адекватне оцінювання) тих завдань, які потрібно вирішувати країні та державі. Стає, втім, усе більш зрозумілим, що і формулювання, і тим більш вирішення таких завдань, у тому числі й у площині правознавчій, не виглядає можливим без звернення до категорії культури й до категоріального апарату культурології.

Серед інших проміжних висновків короткого попереднього ознайомлення з концепцією російського правознавця, де в основу міркувань покладено підхід до права насамперед як феномену культури, виглядають повчальними такі:

- феноменологічний і соціологічний методи дослідження надають філософії права великі можливості виявлення й конкретизації багатьох правознавчих проблем через мислення права як феномену культури;

- історія філософії права є надзвичайно важливою частиною філософії права, опанування якої виглядає необхідною умовою фундаментальної юридичної освіти (як окреме питання, що витікає звідси — значущість курсу історії вчень про державу і право в системі підготовки правознавців);

- якість гуманітарної підготовки майбутніх юристів є не тільки питанням підготовки професійної, а й проблемою загальносоціальної значущості;

- спадщина російського правознавця Георгія Костянтиновича Гінса потребує подальшого дослідження й осмислення у контексті сучасних проблем правового розвитку нашої країни.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Гинс Г. К. Право и культура / науч. ред. В. М. Баранов. — М., 2012. — 320 с.
2. Баранов В. М. Правокультурное восприятие мира Г. К. Гинсом // Гинс Г. К. Право и культура / науч. ред. В. М. Баранов. — М., 2012. — С. 3–24.
3. Баранов В. М., Баранова М. В., Оксамытний В. В., Пономарева В. П. Учение Г. К. Гинса о праве // Гинс Г. К. Право и культура / науч. ред. В. М. Баранов. — М., 2012. — С. 25–32.
4. Сонин В. В. Жизнь и деятельность профессора Дальневосточного университета Г. К. Гинса, 1887–1971 // Актуальные проблемы государства и права на рубеже веков. — Владивосток, 1998. — Ч. 1. — С. 47–50.
5. Стародубцев Г. С. Международно-правовая наука российской эмиграции. — М., 2000.
6. Гинс Г. К. Обоснование политики права в трудах профессора Л. И. Петражицкого // Гинс Г. К. Право и культура / науч. ред. В. М. Баранов. — М., 2012. — С. 292–316.

7. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления. — Харьков, 2002. — 328 с.
8. Лосев А. Ф. Философия имени. — М., 1990. — 269 с.
9. Кистяковский Б. А. Социальные науки и право. Очерки по методологии социальных наук и общей теории права // Кистяковский Б. А. Философия и социология права / сост., прим., указ. В. В. Сапова. — СПб., 1998. — С. 4–414.
10. Петришин О. Проблеми соціалізації права та соціологізації правової науки // Право України. — 2011. — № 8. — С. 131–141.
11. Петришин О. Праворозуміння у вітчизняній теорії права: загальносоціальний аспект // Філософія права і загальна теорія права. — 2012. — № 1. — С. 37–49.
12. Суханцева В. К. Метафізика культури. — Киев, 2006. — 368 с.

Литвинов О. М. Право як феномен культури у концепції Г. Гінса

Анотація. Уперше в українському правознавстві розглянуто деякі основні положення теорії права російського правознавця ХХ ст. Г. Гінса — одного з представників післяреволюційної еміграції. Особливу увагу приділено тлумаченню права в контексті загальнокультурного розвитку людства, запропонованого у його праці «Право і культура».

Ключові слова: право, культура, психологічна теорія права, норма, солідаризм, регулятивне право.

Литвинов А. Н. Право как феномен культуры в концепции Г. Гинса

Аннотация. Впервые в украинском правоведении рассмотрены некоторые основные положения теории права русского правоведа ХХ в. Г. Гинса — одного из представителей послереволюционной эмиграции. Особое внимание уделено толкованию права в контексте общекультурного развития человечества, предложенного в его работе «Право и культура».

Ключевые слова: право, культура, психологическая теория права, норма, солидаризм, регулятивное право.

Lytvynov O. Law as Phenomenon of Culture in G. Guins'es Conception

Summary. For the first time in the Ukrainian jurisprudence it is considered some main positions of the theory of law, offered by the Russian lawyer of the 20th century G. Guins — one of the representatives of the post-revolutionary emigration. An emphasis is given to the interpretation of law in the context of cultural development of mankind, which was proposed in his work «Law and Culture».

Key words: law, culture, psychological theory of law, norm, solidarism, regulative law.